

POSTANOWIENIE

8 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 8 listopada 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa R. K. i K. K.
przeciwko Bank S.A. w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 16 listopada 2022 r., I ACa 420/22,

- 1) podejmuje zawieszone postępowanie,**
- 2) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 3) zasądza od Bank S.A. w W. na rzecz R. K. i K. K. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia pozwanej do dnia zapłaty.**

[M. O.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 16 listopada 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w sprawie z powództwa R. K. i K. K. przeciwko Bank S.A. w W. o ustalenie i zapłatę, na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 11 stycznia 2022 r., I C 796/21, oddalił apelację (pkt I), zasądził od pozwanej na rzecz

powodów kwotę 4050 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt II).

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyrok Sądu II instancji, zaskarżając to orzeczenie w całości oraz wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez: oddalenie powództwa w całości, zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu, według norm przepisanych oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania ze skargi kasacyjnej, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawa wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, tj. art. 496 w zw. z art. 497 k.c. Skarżąca podniosła również, że wniesiona przez nią skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W tym zakresie pozwana wskazała, że zakwestionowane przez powodów postanowienia umowy kredytu nie stanowią postanowień niedozwolonych, a nawet jeśli przyjąć, że miały one jednak charakter abuzywny, to możliwe była zmiana lub usunięcie tych postanowień i utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie. Ponadto, oczywistą zasadność skargi skarżąca wywodzi z błędnego, w jej ocenie, uznania przez Sąd II instancji, że decydujące znaczenie dla możliwości ustalenia przez sąd nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu ma wola konsumenta, który domaga się wydania takiego rozstrzygnięcia przez sąd.

Powodowie złożyli odpowiedź na skargę kasacyjną pozwanego, w której wniesli o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania

kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłat skarbowych od udzielonych pełnomocnictw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wniesiona przez pozwanego nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Przed przedstawieniem argumentów, które legły u podstaw takiego rozstrzygnięcia, Sąd Najwyższy wskazuje, że niniejsze postępowanie mogło zostać podjęte z uwagi na wydanie przez TSUE postanowienia z 8 maja 2024 r., C-424/22 (ECLI:EU:C:2024:398), w którym TSUE negatywnie wypowiedział się na temat możliwości skorzystania przez bank z prawa zatrzymania.

Wydanie przez TSUE orzeczenia o takiej treści wpływało jednocześnie na ocenę wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w zakresie, w jakim skarżąca wskazywała na potrzebę wykładni art. 496 w zw. z art. 497 k.c. Istotne znaczenie ma w tym kontekście również uchwała składu siedmiu Sądów Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, zgodnie z którą prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. W uzasadnieniu tej uchwały wskazano m.in., że w przypadku, gdy roszczenia stron są potrącalne, a zatem strona ma możliwość zaspokojenia swej wierzytelności i jednocześnie umorzenia swego zobowiązania - jej interesy prawne są silniej chronione, niż przez zabezpieczenie roszczenia. Możliwość potrącenia wierzytelności jest bowiem instrumentem dalej idącym niż uzyskanie zabezpieczenia bądź zaofiarowanie świadczenia. Niepowstanie prawa zatrzymania (lub jego ustanie) w przypadku potrącalności wierzytelności obu stron wynika zatem *a fortiori* z art. 497 k.c.

Brak jest również podstaw do uznania, że skarga kasacyjna wniesiona przez pozwaną jest oczywiście uzasadniona.

Po pierwsze, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego postanowienia umowy kredytu indeksowanego/denominowanego kursem waluty obcej przyznające bankowi uprawnienie do jednostronnego ustalania tego kursu na potrzeby wykonania umowy kredytu są abuzywne (zob. wyroki SN: z 30 września

2020 r., I CSK 556/18; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 674/22; z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22).

Po drugie, po wyeliminowaniu z umowy kredytu niedozwolonych postanowień dotyczących jednostronnego ustalania przez bank kursu waluty obcej, wskutek czego brak jest możliwości ustalenia tego kursu, nie jest możliwe zastąpienie abuzywnego postanowienia innym sposobem określania kursu waluty obcej wynikającym z przepisów lub zwyczajów. Jednocześnie, w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Takie stanowisko dominowało w orzecznictwie Sądu Najwyższego i znalazło potwierdzenie w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej stosownie do treści art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 622), i jako taka wiąże inne składy Sądu Najwyższego.

Po trzecie, wbrew stanowisku skarżącej, to wola konsumenta powinna być decydująca dla określenia skutków sankcji stosowanej na wypadek zawarcia w umowie kredytu indeksowanego kursem waluty obcej postanowienia umownego uznanego za niedozwolone (wyrok SN z 18 maja 2022 r., II CSKP 1316/22).

Niezależnie od powyższego Sąd Najwyższy zwraca również uwagę, że źródłem abuzywności postanowień dotyczących indeksacji jest nie tylko przyznanie bankowi uprawnienia do jednostronnego ustalania kursu waluty obcej na potrzeby wykonania umowy kredytu indeksowanego/denominowanego ale również, a może przede wszystkim, nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami umowy ryzyka ekonomicznego związanego z ewentualną zmianą kursu waluty obcej. Z tego rodzaju nierównomiernym rozłożeniem ryzyka pomiędzy bankiem a konsumentami mamy do czynienia w niniejszym postępowaniu.

Ryzyko instytucji kredytowej (banku) jest bowiem bardzo ograniczone – to, że może ona uzyskać mniejszy zysk niż ustalony według kursu obowiązującego w dniu zawarcia umowy, jest w znacznej mierze przewidywalne i tylko nadzwyczajne sytuacje związane ze stanem gospodarki (kryzysy walutowe, krach giełdowy, wojna itp.) mogą doprowadzić do nadzwyczajnej zmiany na jego niekorzyść. Natomiast

ryzyko konsumenta jest zasadniczo nieograniczone a wpływ na stopień tego ryzyka mają nie tylko zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym ale również zdarzenia o bardziej przewidywalnym charakterze. Sytuacja konsumenta zależy każdorazowo od wahań „w górę” kursu waluty indeksacji, przy czym umowa kredytu zawarta przez strony nie przewiduje żadnej górnej granicy tego kursu, po której osiągnięciu dalszy jego wzrost nie wpływa już na wysokość świadczeń spełnianych przez konsumenta na rzecz banku. Poprzez wyznaczenie takiej granicy strony umowy dzieliłyby między siebie ryzyko związane ze wzrostem kursu waluty indeksacji. Jest to tym istotniejsze, że umowa kredytu generuje długoterminowy stosunek prawny, w związku z czym znaczny wzrost kursu waluty obcej względem kursu z dnia zawarcia umowy kredytu powoduje, że zostają zaburzone proporcje pomiędzy łączną wysokością rat kapitałowo-odsetkowych spłaconych przez konsumenta a wysokością udostępnionego mu kapitału.

W ten sposób dochodzi do nierównomierności ryzyka, które z uwagi na przewidziany w umowie kredytu mechanizm dla przedsiębiorcy jest istotnie ograniczone, zaś dla konsumenta nieograniczone. Innymi słowy, każdy kurs „w górę” według istniejącego w umowie mechanizmu, a zatem zmiana niekorzystna ekonomicznie dla słabszej strony umowy, jest dla konsumenta wiążący (*ad infinitum*) bez względu na jego wysokość czy okoliczności zmiany i to w nieograniczonym zakresie, na co konsument w żadnym razie nie ma wpływu. Natomiast analogicznego ryzyka *ad infinitum* bank na siebie wobec konsumenta nie przyjmuje. Taka sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie i to właśnie przesądza o abuzywnym charakterze zawartych w umowie postanowień dotyczących indeksacji (zob. wyrok SN z 16 maja 2024 r., II CSKP 1305/22).

Warto w tym kontekście również zauważyć, że w orzecznictwie TSUE przyjmuje się, że celem dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) jest ochrona konsumenta i przywrócenie równowagi pomiędzy stronami poprzez wyłączenie zastosowania warunków uznanych za nieuczciwe przy jednoczesnym zachowaniu, co do zasady, ważności pozostałych warunków umowy (wyroki TSUE: z 23 listopada 2023 r., C-321/22, ECLI:EU:C:2023:911, pkt 91; z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, ECLI:EU:C:2021:341, pkt 72 i przywołane tam

orzecznictwo). Chodzi przy tym o zastąpienie formalnej równowagi praw i obowiązków stron, ustanowionej w umowie, równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron (wyrok TSUE z 15 marca 2012 r., C-453/10, ECLI:EU:C:2012:144, pkt 28 i przywołane tam orzecznictwo).

Zastąpienie wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych dotyczących zasad ustalania kursu waluty obcej innym sposobem ustalania tego kursu, np. kursem średnim Narodowego Banku Polskiego, co jest postulowane w wielu skargach kasacyjnych wnoszonych przez banki, nie doprowadziłoby do wprowadzenia rzeczywistej równowagi pomiędzy bankiem a konsumentem, ponieważ konsument dalej ponosiłby nieograniczone ryzyko związane ze wzrostem kursu waluty obcej. W umowie kredytu w dalszym ciągu nie byłoby bowiem postanowienia limitującego ryzyko ekonomiczne po stronie konsumenta. Zmieniłby się bowiem wyłącznie sposób ustalania kursu waluty obcej, co jest niewystarczające do uznania, że pozycja banku i konsumenta stała się równorzędna.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[M. O.]

[a.ł.]